Sisäministeriön lausunto lakivaliokunnalle: Asia 44/2023 vp - Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 20212/29/EU muuttamisesta - *täydentävä jatkokirjelmä UJ*/2024 vp*

Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiaa 44/2023 vp koskevan U-jatkokirjelmän osalta (ns. uhridirektiivi)

Sisäministeriö on ollut asian valmistelussa mukana sen kaikissa vaiheissa ja osallistunut valtioneuvoston kannan valmisteluun. Sisäministeriö tukee U-jatkokirjelmän täsmennyksiä ja esittää seuraavat huomiot:

Sisäministeriö pitää tärkeänä, että henkilökohtaista arviointia koskevan sääntelyn liikkumavaraa esitutkintaviranomaisten suorittaman tukitarpeiden osalta tulisi esitetysti selventää siten, että jäsenvaltioille jää harkintavalta siitä, kuinka laajasti esitutkintaviranomaisen tulisi tällaista henkilökohta arviointia tehdä (direktiiviehdotuksen 22 ja 26 a artikla) Tämä koskee myös direktiiviehdotuksen 9 artiklaa uhrin ohjaamisesta psykologisen tuen piiriin. Poliisin päätehtävänä on tutkia rikoksia, ja tällä hetkelläkin tukitarpeiden arviointi ohjataan varsinaisille substanssiasiantuntijoille, kuten rikosuhripäivytys tai lastensuojelu. Sisäministeriö kiinnittää vielä huomiota, että Petteri Orpon hallitusohjelmakirjaukseen (10.1 Kansallista turvallisuutta ja yhteiskunnan kriisinkestävyyttä lisätään), jossa poliisien määrän lisäämisen osalta todetaan, että ” Selvitetään ja vähennetään hallinnollisia menettelykäytäntöjä ja muuta poliisin byrokratiaa oikeusturvaa vaarantamatta. Rikosprosessin viimesijaisuus varmistetaan. Selvitetään ja siirretään pois poliisilta sellaiset poliisin tehtävät tai tehtäväalueet, joiden ei ole tarpeen kuulua poliisille.

Sisäministeriö pitää hyvänä myös varauksellista suhtautumista uusien sähköisen tunnistamisen tapoihin. Esimerkiksi direktiiviehdotuksen 26 b artiklan johdantokappaleessa on maininta, jonka mukaan jos jäsenvaltioiden kansalliset järjestelmät edellyttävät erityisiä sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen menetelmiä, näiden järjestelmien olisi tarjottava muissa jäsenvaltioissa asuville uhreille yhtäläiset pääsymahdollisuudet. Tämä koskisi esimerkiksi rikosilmoituksen tekemistä sähköisesti. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että uusien sähköisen tunnistamisen tapojen osalta haetaan mahdollisia keskitettyjä ratkaisuja. Tällainen on esimerkiksi uudistetun eIDAS-asetuksen valtiovarainministeriö-vetoinen hanke, jossa Digi- ja väestötietovirasto tulee tuottamaan keskitetysti digitaalisen identiteetin keskitetyn palvelun.

Sisäministeriö pitää tärkeänä myös sitä, että jatkoneuvotteluissa selvitetään EU-rahoitusmahdollisuudet, joilla voitaisiin kattaa direktiivin täytäntöönpanosta jäsenvaltioille aiheutuvia lisäkustannuksia. Tällaisia rahoitusmahdollisuuksia ovat perusmuistion mukaan mahdollisesti komission oikeusalan ja CERV-ohjelman rahoitushaut. Sisäministeriö korostaa, että näiden rahoitusmahdollisuuksien selvittämisen tulee tapahtua konkreettisemmin tavalla, jolla voidaan todentaa todelliset rahoitusmahdollisuudet niin käytettävissä olevan rahan kuin hakujen ajoituksen suhteen.

Sisäministeriö toteaa myös, että direktiivin edellyttämien lainsäädäntömuutosten tarpeiden on tällä hetkellä arvioitu kohdistuvan esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ään sekä 4 luvun 10 §:ään ja että uusia arvioinnissa huomioitavia seikkoja tulisi täsmentää joko säännöstasolla tai esitöissä. Sisäministeriö katsoo, että arvioinnissa huomioitavia seikkoja on voitava täsmentää myös hallinnollisen ohjeistuksen keinoin. Sisäministeriö huomauttaa myös, että rikosprosessuaaliseen poliisitoimintaa

sisältyy tällä hetkellä arvioinnissa hyödynnettäviä elementtejä, kuten pakkokeinolain 2 luvun 5 §, jonka pakkokeinoarviointi suojaa prosessia mutta niihin liittyy myös uhria suojaava ulottuvuus. Vastaavasti tällainen ulottuvuus liittyy lähestymiskieltolain nojalla tehtävään lähestymiskieltoarviointiin.

Lopuksi, sisäministeriö pitää hyvänä ja tukee 28 artiklan joustavoittamista. Artiklassa säädetään tilastoinnista. Tilastojen tulee sisältää rikosten uhreja koskevien kansallisten menettelyjen soveltamisen kannalta keskeiset tiedot. Sisäministeriö pitää tärkeänä, ettei direktiivillä esitetä velvoitteita, jotka aiheuttavat muutostarpeita olemassa oleviin järjestelmiin, kuten poliisiasioiden tietojärjestelmä Patja.

Neuvotteleva virkamies Katariina Simonen